

ДРЕСИРУВАЛЬНИК ЧЕРЕПАХ

У Стамбулі, як і у кожному великому місті, завжди відкриєш для себе щось нове. Ось і цього разу я надовго затримався у невеличкому музеї Пера біля картини Османа Хамді-бея «Дресирувальник черепах». Дивно, але не міг відвести очей від похмурої згорбленої фігури людини зі старовинною турецькою флейтою най, яка повинна була допомогти у дресуванні неподатливих повільних реп-

тилій. З одного боку – якась сумна урочистість у всьому тілі. З іншого – очевидна безвихідь: скільки черепаху не дресируй, а вона все одно не обжене зайця.

Відвідувачі музею навряд чи замислюються сьогодні про політичний контекст знаменитої картини, одного з найвідоміших творів турецької живопису минулого століття. Тим часом Осман Хамді-бей, не просто художник, а й виходець з впливового аристократичного роду – його батько був великим візиром імперії, – намагався зобразити не особистість, а ситуацію.

Картина була створена якраз тоді, коли Османська імперія наближалася до свого заходу. Передостанній султан Абдул-Хамід II, який правив понад три десятиліття, безуспішно намагався пристосувати імперію до сучасності. Але реформи постійно запізнювалися. «Дресирувальник черепах» – це якраз про останні роки правління старого султана. Потім будуть революція, війна, поява Ататюрка – і Османська імперія через кров і сльози стане Турецькою Республікою. Держава «дресирувальника» перестане існувати практично через десятиліття після того, як Осман Хамді-бей закінчив свою картину.

Можна, звичайно, сказати, що це таке мальовниче пророцтво. Але, думаю, я затримався біля цієї картини зовсім не тому, що був зацікавлений її історичним контекстом. А тому, що прекрасно усвідомлював, що приїхав до Стамбула з загальмованої країни. Тому для турецького

відвідувача музею Пера це пророцтво, а для мене – попередження.

Про українські цивілізаційні запізнення я пишу протягом десятиліть. Ми наших черепах навіть не дресируємо. Ми на них із задоволенням милуємося. Головне – щоб черепаха нікуди не поповзла, щоб вона взагалі не дуже рухалася – сиди собі, грій панцир. Якщо ми хочемо довести, що у нас відбуваються реформи, ми просто знімаємо черепаха на мобільний телефон, а потім прискорюємо відео, показуємо його по всіх телеканалах і посилаємо копію до держдепартаменту і до Міжнародного валютного фонду. Ми хочемо, щоб всі повірили, що наша черепаха і без всякого дресування бігає як заєць. Багато українців вірять – раз показали по телевізору і раз на старті черепасі аплодував сам Президент у компанії з найкращими друзями, так, отже, і є. Іноземці точно знають, якою є швидкість черепахи, але не хочуть нас ображати і повідомляють, що були у захваті від надісланого відеоматеріалу. На цьому все і закінчується, грошей не дають ані нам, ані черепасі. З іншого боку – навіщо черепасі гроші, якщо її і так непогано годують?

Прогрес для нас почнеться після того, як ми зрозуміємо, що черепаху потрібно хоча б почати дресувати, змусити вперту тварину не порушувати правила і рухатися не до прірви, а від неї. Тобто наш дресирувальник черепах, якому належить взяти до рук флейту і задатися питанням, чому все розвивається так повільно, ще навіть і не з'явився. Ми черепах не вчимо, ми черепахам поклоняємося – тому що не хочемо нікуди поспішати, нічого серйозно змінювати, віримо у власну досконалість і розраховуємо всіх обдурити, ще й зробити нашу черепаху героєм популярного серіалу «Гонщик народу». І так, ми навіть можемо продати це чудове кіно якійсь-небудь західній корпорації і разом посміятися над веселою черепахою і її друзями.

Але темпів нашому руху уперед це явно не додасть.

Віталій ПОРТНИКОВ

